

EURÓPSKA
KOMISIA

VYSOKÁ PREDSTAVITEĽKA
ÚNIE PRE
ZAHRANIČNÉ VECI
A BEZPEČNOSTNÚ POLITIKU

V Bruseli 8. 6. 2016
JOIN(2016) 29 final

SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

Stratégia EÚ pre medzinárodné kultúrne vzťahy

1. KONTEXT

Kultúrna rozmanitosť je integrálnou súčasťou hodnôt Európskej únie. EÚ je pevne odhodlaná podporovať globálne usporiadanie založené na mieri, právnom štáte, slobode prejavu, vzájomnom porozumení a rešpektovaní základných práv. Preto je podpora rozmanitosti prostredníctvom medzinárodných kultúrnych vzťahov dôležitou súčasťou úlohy EÚ ako globálneho aktéra. To zahŕňa záväzok podpory „medzinárodných kultúrnych vzťahov“ prostredníctvom podpory a pomoci, ktorú EÚ poskytuje tretím krajinám, ako aj podporu Únie a rôznych kultúr členských štátov EÚ prostredníctvom „kultúrnej diplomacie“. EÚ ako kľúčový partner Organizácie Spojených národov (OSN) úzko spolupracuje s organizáciou UNESCO¹ na ochrane svetového kultúrneho dedičstva.

Európska únia má svetu čo ponúknuť: rozmanitosť kultúrnych prejavov, umeleckú tvorbu vysokej kvality a dynamické tvorivé odvetvie. Takisto do veľkej miery ťaží z väčšieho objemu výmen so zvyškom sveta. Skúsenosti EÚ týkajúce sa rozmanitosti a pluralizmu majú zároveň značný potenciál na podporu kultúrnej politiky ako hybných síl mieru a sociálno-ekonomického rozvoja v tretích krajinách. V tomto spoločnom oznámení sa uvádza doterajší príspevok Únie k medzinárodným kultúrnym vzťahom a navrhujú sa spôsoby rozvoja medzinárodných kultúrnych vzťahov EÚ na dosiahnutie pokroku v oblasti cieľov Únie podporovať medzinárodný mier a stabilitu, chrániť rozmanitosť a stimulovať zamestnanosť a rast.

V roku 2007 Komisia predložila oznámenie o európskej stratégii pre kultúru v globalizovanom svete², ktorá zahŕňa podporu kultúry v medzinárodných vzťahoch Únie. Odvtedy sa nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy a zriadením Európskej služby pre vonkajšiu činnosť (ESVČ) vytvorili nové štruktúry, ktoré môžu ďalej zvyšovať príspevok EÚ k medzinárodným kultúrnym vzťahom. V posledných rokoch členské štáty, Európsky parlament a zástupcovia občianskej spoločnosti požadovali koordinovanejší prístup EÚ k medzinárodným kultúrnym vzťahom³. V novembri 2015 Rada vyzvala Komisiu a vysokú predstaviteľku na prípravu „strategického prístupu ku kultúre vo vonkajších vzťahoch EÚ s vypracovaním súboru hlavných zásad na tento účel“⁴. Preto sa v tomto spoločnom oznámení navrhujú takéto zásady, ako aj strategickjší prístup EÚ ku kultúrnej diplomacii.

EÚ je ako zmluvná strana Dohovoru UNESCO o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov⁵ z roku 2005 zaviazaná podporovať rozmanitosť kultúrneho prejavu ako súčasť svojich medzinárodných kultúrnych vzťahov. To vyjadruje a podporuje základné hodnoty EÚ, ako sú ľudské práva, rodová rovnosť, demokracia, sloboda prejavu a právny štát, ako aj kultúrna a jazyková rozmanitosť⁶. Kultúra, a najmä medzikultúrny dialóg, môže prispievať k riešeniu najvýznamnejších celosvetových výziev, ako sú napríklad predchádzanie a riešenie konfliktov, integrácia utečencov, boj proti násilnému extrémizmu a ochrana kultúrneho dedičstva. Oznámením o kultúrnom dedičstve⁷ z roku 2014 EÚ opätovne potvrdila svoj záväzok chrániť kultúrne dedičstvo v spolupráci s organizáciami, ako sú Rada Európy

¹ Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO).

² Oznámenie o európskej stratégii pre kultúru v globalizovanom svete, KOM(2007) 242 v konečnom znení.

³ Pozri: závery Rady o presadzovaní kultúrnej rozmanitosti a medzikultúrneho dialógu vo vonkajších vzťahoch (2008); uznesenie Európskeho parlamentu o kultúrnych rozmeroch vonkajšej činnosti EÚ (2011); prípravnú akciu EP 2014 „Kultúra vo vonkajších vzťahoch EÚ“ <http://cultureinexternalrelations.eu/>.

⁴ Výsledok 3428. zasadnutia Rady pre vzdelávanie, mládež, kultúru a šport z 23. – 24. novembra 2015.

⁵ <http://en.unesco.org/creativity/convention/about/2005-convention-text>.

⁶ Charta základných práv Európskej únie.

⁷ Oznámenie „Na ceste k integrovanému prístupu ku kultúrnemu dedičstvu Európy“ COM(2014) 477 final.

a UNESCO. Táto činnosť zostáva naliehavá vzhľadom na ničenie kultúrneho dedičstva v konfliktných zónach, napríklad v Iraku, Sýrii a Afganistane.

Kultúrne výmeny môžu priniesť aj hospodárske výhody. Celosvetový obchod s kreatívnymi výrobkami sa v rokoch 2004 – 2013 viac ako zdvojnásobil⁸, hoci kultúra zostáva ústredným prvkom nového hospodárstva, ktorého hnacou silou sú tvorivosť, inovácie a prístupu k poznatkom. Kultúrne a kreatívne odvetvia predstavujú približne 3 % celosvetového HDP a 30 miliónov pracovných miest⁹. Len v samotnej EÚ predstavujú tieto odvetvia viac než 7 miliónov pracovných miest¹⁰. V rozvojových krajinách kultúrne a kreatívne odvetvia tiež prispievajú k podpore udržateľného rozvoja a inkluzívneho rastu. Kultúra môže preto pomáhať podporovať **tvorbu pracovných miest a konkurencieschopnosť** v rámci EÚ i mimo nej. To sa uznáva v programe trvalo udržateľného rozvoja OSN do roku 2030¹¹, v ktorom sa zdôrazňuje, že kultúra vrátane svetového kultúrneho dedičstva a kreatívnych odvetví môže zohrávať dôležitú úlohu pri dosahovaní inkluzívneho a udržateľného rozvoja. Kultúra je preto jedným z dôležitých odvetví podporovaných v rámci rozvojovej spolupráce EÚ.

Kultúrne vzťahy Európy s inými krajinami sú už úzke. Členské štáty už majú rozsiahle a dlhoročné medzinárodné kultúrne väzby a Európa je vo svete z hľadiska kultúrnych tradícií a tvorby vysoko cenená. V súlade s požiadavkami Rady a Parlamentu¹² môžu koordinované činnosti EÚ založené na inteligentnej komplementárnosti prispievať k posilneniu týchto väzieb vytváraním synergií, združovaním zdrojov, uľahčovaním spolupráce a zabezpečením väčšej viditeľnosti pre tieto kultúrne výmeny a činnosti¹³.

V tomto spoločnom oznámení sa navrhuje stratégia EÚ pre medzinárodné vzťahy v oblasti kultúry, ktorá sa zameriava na podporu kultúrnej spolupráce s partnerskými krajinami v troch hlavných oblastiach: podpora kultúry ako hnacieho motora sociálneho a hospodárskeho rozvoja, podpora kultúry a medzikultúrneho dialógu v rámci mierových vzťahov medzi komunitami, posilňovanie spolupráce v oblasti kultúrneho dedičstva. Pri sledovaní týchto cieľov budú medzinárodné kultúrne vzťahy EÚ prispievať k tomu, aby sa z **EÚ stal silnejší globálny aktér**, čo je hlavná priorita tejto Komisie, ako aj nadchádzajúcej globálnej stratégie vysokej predstaviteľky.

2. HLAVNÉ ZÁSADY PRE ČINNOSŤ EÚ

Činnosť EÚ by sa v oblasti medzinárodných kultúrnych vzťahov mala riadiť týmito zásadami:

a) Podpora kultúrnej rozmanitosti a rešpektovania ľudských práv

EÚ je pevne odhodlaná podporovať kultúrnu rozmanitosť, ktorú možno chrániť a podporovať, len ak sú zaručené ľudské práva a základné slobody. Tieto základné práva predstavujú kľúčové základy demokracie, právneho štátu, mieru, stability, udržateľného inkluzívneho rozvoja a účasti na verejnom živote. Štáty majú povinnosť rešpektovať, chrániť a podporovať

⁸ Globalizácia kultúrnych výmen: Zmena v kultúrnej spotrebe – Medzinárodné toky tovarov a služieb v oblasti kultúry v rokoch 2004 – 2013, Inštitút pre štatistiku UNESCO (UIS), 2016.

⁹ Cultural Times, správa CISAC a UNESCO, 2015.

¹⁰ Tamže.

¹¹ <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>.

¹² <http://cultureinexternalrelations.eu/>.

¹³ V štúdiách sa naznačuje, že EÚ by sa mala zapojiť do činností kultúrnej diplomacie a vychádzať pritom z veľmi pozitívneho vnímania kultúry, umenia a histórie Európy a jednotlivých členských štátov. http://ec.europa.eu/dgs/fpi/showcases/eu_perceptions_study_en.htm.

právo na slobodu presvedčenia a prejavu vrátane umeleckého prejavu. V tejto súvislosti a v súlade so svojimi záväzkami podľa práva EÚ a medzinárodného práva¹⁴ je EÚ preto zaviazaná podporovať tolerantný, pluralitný prístup k medzinárodným kultúrnym vzťahom¹⁵.

b) Podpora vzájomného rešpektu a medzikultúrneho dialógu

S cieľom plne využiť potenciál premostovacej úlohy kultúry v medzinárodných vzťahoch je potrebné ísť nad rámec vykresľovania rozmanitosti európskych kultúr a snažiť sa vytvárať nového ducha dialógu, vzájomného počúvania a učenia, spoločného budovania kapacít a globálnej solidarity¹⁶. Kultúrne vzťahy by mali zohľadňovať regionálne rozdiely a miestne citlivé otázky a činnosti by sa mali prispôbiť konkrétnym kultúrnym kontextom a záujmom. Keďže ľudia sa často dostávajú do styku so zahraničím pomocou digitálnych nástrojov, komunikácia medzi ľuďmi a národmi má prebiehať v podmienkach rešpektovania a rovnosti a v duchu partnerstva. Reciprocita, vzájomné učenie a spoločná tvorba by preto mali byť základom medzinárodných kultúrnych vzťahov EÚ.

c) Zabezpečenie rešpektovania komplementárnosti a subsidiarity

Navrhovaná stratégia EÚ pre medzinárodné vzťahy v oblasti kultúry úplne rešpektuje príslušné právomoci EÚ a jej členských štátov. V článku 6 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) v oblasti kultúry sa uvádza, že Únia má právomoc vykonávať činnosti na podporu, koordináciu alebo doplnenie činnosti členských štátov. V článku 167 ods. 3 ZFEÚ sa uvádza, že Únia a členské štáty podporujú spoluprácu s tretími krajinami a príslušnými medzinárodnými organizáciami v oblasti kultúry. Únia okrem toho v súlade s článkom 167 ods. 4 ZFEÚ zohľadňuje kultúrne aspekty vo svojej činnosti podľa iných ustanovení zmlúv. V rámci rozvojovej spolupráce sa EÚ a členské štáty navzájom dopĺňajú a posilňujú (článok 208 ZFEÚ). Pri úplnom rešpektovaní zásady subsidiarity EÚ prijíma opatrenia na podporu medzinárodných kultúrnych vzťahov, ak by boli účinnejšie ako opatrenia prijaté na vnútroštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni. V nedávnych záveroch Rady o kultúre vo vonkajších vzťahoch EÚ sa poznamenáva, že je „potrebné lepšie koordinovať úsilie smerom k strategickému európskemu prístupu“¹⁷. EÚ by preto mala byť nápomocná a podľa potreby podporovať synergie a spoluprácu medzi národnými kultúrnymi inštitútmi a nadáciami, ako aj medzi súkromnými a verejnými podnikmi na celom svete.

d) Podpora prierezového prístupu ku kultúre

Kultúra nie je len o umení alebo literatúre. Zahŕňa širokú škálu politík a činností od medzikultúrneho dialógu až po cestovný ruch, od vzdelávania a výskumu až po tvorivé odvetvia, od ochrany kultúrneho dedičstva až po podporu kreatívnych odvetví a nových technológií a od remesiel až po rozvojovú spoluprácu. Navrhovaná stratégia preto podporuje príležitosti na podporu kultúry v rámci vonkajších politík EÚ. Kultúra je tiež kľúčovým prvkom trvalo udržateľného rozvoja, lebo kreatívne odvetvie môže podporovať zmierenie, rast a slobodu prejavu, na čom možno budovať ďalšie základné slobody.

¹⁴ Články 2, 6, 21 a 49 ZEÚ a články 7, 8, 10, 11 a 22 Charty základných práv EÚ. Všetky členské štáty EÚ sú zmluvnými stranami Medzinárodného paktu OSN o občianskych a politických právach (ICCPR) a Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (EDEC).

¹⁵ Pozri tiež usmernenia EÚ v oblasti ľudských práv týkajúce sa slobody prejavu online a offline (dokument 9647/14).

¹⁶ Ako sa odporúča v rámci prípravnej akcie s názvom „Kultúra vo vonkajších vzťahoch EÚ“, ktorú inicioval Európsky parlament a ktorá bola uverejnená v roku 2014: <http://cultureinexternalrelations.eu/main-outcomes/> a v „Stratégii pre vzťahy medzi EÚ a Čínou v oblasti kultúry: správa expertnej skupiny pre oblasť kultúry a vonkajších vzťahov – Čína“ (november 2012).

¹⁷ Závery Rady o kultúre vo vonkajších vzťahoch EÚ so zameraním na kultúru v rámci rozvojovej spolupráce, 24. novembra 2015.

e) Podpora kultúry prostredníctvom existujúcich rámcov pre spoluprácu¹⁸

S cieľom zabezpečiť súdržnosť politík a predchádzať duplicitu je najúčinnším spôsobom podpory kultúry v rámci vonkajších vzťahov EÚ využívanie existujúcich rámcov spolupráce a finančných nástrojov. EÚ vypracovala prispôbené rámce na tematickú a geografickú spoluprácu, ako aj špecializované nástroje financovania:

Tematické programy

- Nástroj partnerstva (PI): jedným z jeho cieľov je „prehĺbenie všeobecného porozumenia... a viditeľnosti [Únie] prostredníctvom verejnej diplomacie, kontaktov medzi ľuďmi, spolupráce v otázkach vzdelávania a akademickej spolupráce, spolupráce expertných skupín (think tank) a podporných činností na presadzovanie hodnôt a záujmov Únie“¹⁹.
- Európsky nástroj pre demokraciu a ľudské práva (EIDHR): poskytuje pomoc pri rozvíjaní a upevňovaní demokracie a právneho štátu, ako aj rešpektovania ľudských práv a základných slobôd. Jedným z cieľov tohto nástroja je podporovať slobodu presvedčenia a prejavu vrátane politického, umeleckého a kultúrneho prejavu²⁰.
- Cieľom programu Celosvetové verejné statky a problémy patriaceho do nástroja financovania rozvojovej spolupráce (DCI) je v rámci jeho zložky ľudského rozvoja podporovať kultúrnu rozmanitosť a rešpektovanie rovnakej dôstojnosti všetkých kultúr. Bude tiež podnecovať prispievanie kultúrneho priemyslu k hospodárskemu rastu v rozvojových krajinách, organizáciách občianskej spoločnosti a miestnych orgánoch.
- Nástroj na podporu stability a mieru: jeho cieľom je podporovať predchádzanie konfliktom, reakcie na krízu a budovanie mieru s cieľom riešiť globálne a nadregionálne hrozby: vymedzenie občianskej spoločnosti na financovanie v rámci tohto nástroja zahŕňa aj kultúrne organizácie²¹.
- Program Kreatívna Európa: cieľom je okrem iného „podporovať kultúrne dedičstvo Európy a posilňovať konkurencieschopnosť európskych kultúrnych a kreatívnych sektorov“ a tento program je tiež „otvorený pre akcie dvojstrannej alebo viacstrannej spolupráce s tretími krajinami“²².

Geografické rámce spolupráce

- **Politika rozširovania:** západný Balkán²³ a Turecko majú ako kandidátske a potenciálne kandidátske krajiny osobitné miesto a význam z hľadiska vonkajších politík EÚ. Politiky EÚ v oblasti kultúry sú súčasťou *acquis* Únie, ktoré kandidátske krajiny musia vykonať ako súčasť rokovacej kapitoly 26 týkajúcej sa vzdelávania a kultúry. V tejto súvislosti región dostáva podporu v rámci nástroja predvstupovej pomoci (IPA). EÚ už dlho podporuje kultúrne projekty na západnom Balkáne s cieľom podporiť medzikultúrny dialóg, zmierenie a sociálno-hospodársky rozvoj. V kontexte tzv. Ľublanského procesu

¹⁸ Príklady konkrétnych činností a projektov sú orientačné a neovplyvňujú realizáciu nových projektov v súlade s touto stratégiou. Na druhej strane, odkazy na prebiehajúce projekty alebo programy neznamenia, že sa trvalo financujú.

¹⁹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 234/2014 z 11. marca 2014, ktorým sa ustanovuje nástroj partnerstva pre spoluprácu s tretími krajinami.

²⁰ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 235/2014 z 11. marca 2014, ktorým sa ustanovuje nástroj financovania pre demokraciu a ľudské práva vo svete.

²¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 230/2014 z 11. marca 2014, ktorým sa ustanovuje nástroj na podporu stability a mieru.

²² Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1295/2013 z 11. decembra 2013, ktorým sa ustanovuje program Kreatívna Európa (2014 až 2020).

²³ Albánsko, Bosna a Hercegovina, bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko, Kosovo*, Čierna Hora, Srbsko.

I a II, akcie, ktorú viedla Európska komisia spoločne s Radou Európy, sa investovali značné prostriedky do obnovy kultúrneho dedičstva v juhovýchodnej Európe²⁴. Kultúrne organizácie v krajinách zapojených do procesu rozširovania čerpajú výhody z politickej spolupráce EÚ s cieľom budovať svoje kapacity, ako aj z plnej účasti na programoch Kultúra a Kreatívna Európa²⁵. Krajiny zapojené do procesu rozširovania v súčasnosti čelia novým výzvam vrátane integrácie prichádzajúcich migrantov, kde medzikultúrny dialóg môže podporovať zmierenie a inkluzívne a demokratické spoločnosti a pomáhať čeliť radikalizácii. EÚ by mala s krajinami zapojenými do procesu rozširovania pokračovať v úzkej spolupráci na pomoc pri ochrane ich kultúrneho dedičstva, podpore rozvoja ich kultúrneho a kreatívneho priemyslu a podnietení ich účasti na existujúcich kultúrnych programoch EÚ.

- **Európska susedská politika:** ESP riadi vzťahy EÚ so 16-timi najbližšími východnými a južnými susedmi. Diferencovaný bilaterálny prístup pre každú partnerskú krajinu dopĺňajú iniciatívy regionálnej spolupráce v oblasti južného Stredozemia²⁶ a Východného partnerstva²⁷. Politické, hospodárske a kultúrne rozdiely a väčšia vzájomná zodpovednosť sú kľúčovými prvkami obnovennej ESP²⁸. Platforma 4 Východného partnerstva slúži ako fórum na zintenzívnenie spolupráce a dialógu o politike v oblastiach vzdelávania, mládeže (vrátane zamestnateľnosti), kultúry a tvorivosti, výskumu a inovácií, audiovizuálnych politík a informačnej spoločnosti, pričom osobitné programy podporujú budovanie kapacít. V južnom Stredozemí EÚ podporuje kultúrnu spoluprácu prostredníctvom regionálnych programov v oblasti kultúrneho dedičstva a audiovizuálnych médií, ako aj dvojstranných činností. Mnoho krajín európskej susedskej politiky čelí dlhotrvajúcim výzvam, akými sú politické napätie, hospodárske otrasy, násilná radikalizácia a migračné toky. Práve v tejto súvislosti môžu kultúrna spolupráca a výmena v rámci kultúrnych politík prispievať k stabilizácii. Nástroj európskeho susedstva napríklad poskytuje 17 miliónov EUR na obdobie rokov 2014 – 2017 na podporu médií a kultúry pre rozvoj v regióne južného Stredozemia²⁹. Okrem toho sa zachovanie kultúry a kultúrneho dedičstva podporuje aj v piatich programoch cezhraničnej spolupráce³⁰.
- **Rozvojová spolupráca:** Cieľom nástroja financovania rozvojovej spolupráce (DCI) je znižovanie chudoby a posilnenie udržateľného hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho rozvoja, ako aj podpora demokracie, právneho štátu, dobrej správy vecí verejných a dodržiavania ľudských práv³¹. Obsahuje tri osobitné zložky: i) geografické programy podporujúce spoluprácu s približne 47 rozvojovými krajinami v Latinskej Amerike, južnej Ázii a severnej a juhovýchodnej Ázii, strednej Ázii, na Blízkom východe a v južnej Afrike; ii) novovytvorený celoafrický program na podporu strategického partnerstva medzi EÚ a Afrikou. Úloha kultúry sa uznáva vo viacerých oddieloch nariadenia o financovaní nástroja rozvojovej spolupráce.

²⁴ Ukázalo sa, že opatrenia EÚ v tejto oblasti v Bosne a Kosove majú popri prínose pre hospodársky rozvoj potenciál pre politiky založené na kultúrnom dedičstve na účely zmierenia v situáciách po skončení konfliktu.

²⁵ Ako sa stanovuje v článku 8 ods. 3 nariadenia č. 1295/2013 z 11. decembra 2013, ktorým sa ustanovuje program Kreatívna Európa. Zoznam zúčastnených krajín mimo EÚ: http://eacea.ec.europa.eu/creative-europe/library/eligibility-organisations-non-eu-countries_en.

²⁶ Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Líbya, Maroko, Palestína*, Sýria a Tunisko.

²⁷ Arménsko, Azerbajdžan, Bielorusko, Gruzínsko, Moldavsko a Ukrajina.

²⁸ Spoločné oznámenie „Preskúmanie európskej susedskej politiky“ (18. novembra 2015), JOIN(2015) 50 final.

²⁹ http://www.enpi-info.eu/mainmed.php?id=486&id_type=10.

³⁰ http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=322&id_type=10.

³¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 233/2014 z 11. marca 2014, ktorým sa ustanovuje nástroj financovania rozvojovej spolupráce na obdobie 2014 – 2020.

- Dohoda o partnerstve z Cotonou podpísaná v júni 2000³² poskytla dvadsaťročný rámec na spoluprácu EÚ s africkými, karibskými a tichomorskými (AKT) krajinami. Podľa tejto dohody Európsky rozvojový fond (ERF) financuje kultúrne programy, ktoré sú riadené a vykonávané prostredníctvom sekretariátu skupiny štátov AKT. V rámci 9. ERF sa financovali projekty s cieľom posilniť technické, finančné a riadiace kapacity tvorivých odvetví v krajinách AKT a konkrétnejšie rozvíjať a štruktúrovať kinematografiu a audiovizuálny sektor v štátoch AKT (14 miliónov EUR). Následne program AKT Kultúry+ (30 miliónov EUR v rámci 10. ERF) prispel k boju proti chudobe posilnením udržateľného kultúrneho priemyslu. Súčasný program AKT Intra naďalej podporuje kultúrny a kreatívny priemysel (40 miliónov EUR v rámci 11. ERF na obdobie rokov 2014 – 2020). Komisia v súčasnosti skúma rámec, ktorým sa budú riadiť vzťahy s krajinami AKT po uplynutí dohody o partnerstve z Cotonou. Prebiehajú prípravy na revidovaný Európsky konsenzus o rozvoji.

3. POSILŇOVANIE KULTÚRNEJ SPOLUPRÁCE S PARTNERSKÝMI KRAJINAMI

Ako súčasť navrhovanej stratégie EÚ pre medzinárodné vzťahy v oblasti kultúry Komisia a vysoká predstaviteľka navrhujú tieto tri činnosti na posilňovanie medzinárodných kultúrnych vzťahov s partnerskými krajinami:

- podpora kultúry ako hnacieho motora sociálneho a hospodárskeho rozvoja,
- podpora kultúry a medzikultúrneho dialógu v rámci mierových vzťahov medzi komunitami,
- posilňovanie spolupráce v oblasti kultúrneho dedičstva.

3.1. Podpora kultúry ako hnacieho motora sociálneho a hospodárskeho rozvoja

a) Podpora rozvoja politík v oblasti kultúry

V dohovore UNESCO o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov z roku 2005³³ sa zdôrazňuje „potreba zapojiť kultúru ako strategický prvok do vnútroštátnych a medzinárodných rozvojových politík, ako aj do medzinárodnej rozvojovej spolupráce“. Rešpektovanie kultúrnej rozmanitosti a slobody prejavu, ktorá je podporovaná kultúrou, poskytuje významnú podporu demokratizačných procesov a sociálno-ekonomického rozvoja. EÚ by preto mala pomáhať partnerským krajinám začleniť kultúru do vnútroštátnych politík. EÚ sa snaží presadzovať ratifikáciu a vykonávanie dohovoru UNESCO z roku 2005 prehĺbovaním politického dialógu s partnerskými krajinami a posilnením systémov riadenia.

- **Výmena skúseností s krajinami zapojenými do procesu rozširovania a so susedskými krajinami:** EÚ využije existujúce dvojstranné alebo mnohostranné štruktúry pre dialóg na výmenu skúseností a výsledkov vrátane iniciatív ako európske hlavné mestá kultúry. Komisia bude podporovať používanie nástrojov, ako sú TAIEX³⁴ a družobné partnerstvo v oblasti kultúry.
- **Posilňovanie politík v oblasti kultúry:** v rámci južného susedstva sa programom Med Culture (2014 – 2018) partnerské krajiny podporujú pri vypracovávaní politík a postupov

³² https://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm_en.

³³ <http://en.unesco.org/creativity/convention/about/2005-convention-text>.

³⁴ TAIEX je nástroj technickej pomoci a výmeny informácií Európskej komisie. TAIEX poskytuje podporu verejným správam, pokiaľ ide o aproximáciu, uplatňovanie a presadzovanie právnych predpisov EÚ, a uľahčuje výmenu najlepších postupov EÚ.

v oblasti kultúry a MedFilm, nový trojročný program budovania kapacít, pomôže filmovým tvorcom zaoberať sa citlivými otázkami na regionálnej úrovni³⁵.

b) Posilnenie kultúrneho a kreatívneho priemyslu

Kultúrny a kreatívny priemysel, ktoré patria medzi dynamické hospodárske sektory, sú významnými tvorcami kvalitných pracovných miest a často podporujú inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast. Investície do kultúrnych projektov prispievajú ku konkurencieschopnosti, príťažlivosti a sociálnej súdržnosti miest a regiónov³⁶. Viac než 70 regiónov EÚ určilo kultúrny a kreatívny priemysel ako prioritu pre svoje stratégie inteligentnej špecializácie, v ktorých sa tieto odvetvia uznávajú ako hybná sila regionálneho rastu a tvorby pracovných miest na miestnej úrovni.

V rozvojových krajinách ukazovatele UNESCO týkajúce sa kultúry na účely rozvoja (CDIS) preukazujú, že kultúra prispieva vo výške 1,5 – 5,7 % HDP v krajinách s nízkymi a strednými príjmami – čo odráža rozdiely v politickom a inštitucionálnom rámci, úrovni účasti na spoločenskom živote a vzdelávaní, ako aj miere slobody prejavu. Napríklad v Burkine Faso má viac než 170 000 osôb, čo predstavuje približne 2 % aktívneho obyvateľstva, zamestnanie súvisiace s kultúrou. Každá krajina má svoje silné stránky: v Nigérii je to kinematografia, v Karibskej oblasti hudba a na Blízkom východe kultúrny cestovný ruch. Na podporu ďalšieho pokroku EÚ môže poskytovať poznatky o ďalšom rozvíjaní relevantných zručností a primeranom regulačnom rámci.

- **Zvýšenie ekonomických príjmov z kreatívneho priemyslu:** program Intra-AKT v rámci 11. ERF bude podporovať prispievanie kultúrneho priemyslu k sociálno-ekonomickému rozvoju krajín AKT (40 miliónov EUR v rokoch 2014 – 2020).
- **Kreatívne centrá a zoskupenia:** v rámci celosvetového kultúrneho priemyslu predstavuje spoluutváranie cestu vpred. Európske a iné medzinárodné kultúrne subjekty by mali hľadať nové možnosti rastu a spôsoby získania celosvetového publika. V rôznych regiónoch sa zriaďujú kreatívne centrá a zoskupenia, napríklad:
 - **Nadácia Ázia – Európa**³⁷ je spolufinancovaná EÚ a podporuje ázijsko-európske kultúrne a kreatívne centrá v rámci programu Kreatívne siete.
 - V **južnom Stredozemí:** EÚ podporuje projekt na rozvoj zoskupení v kultúrnom a kreatívnom prostredí (2013 – 2017) v spolupráci s UNIDO (Organizácia OSN pre priemyselný rozvoj).
 - EÚ v roku 2016 začala s činnosťou v rámci programu Kreatívna Európa na rozvoj **Európskej siete kreatívnych centier**³⁸, ktorá zahŕňa všetky krajiny zapojené do programu Kreatívna Európa (vrátane Srbska, Moldavska, Turecka, Gruzínska a Ukrajiny).
 - V rámci projektu EU Pilot sa bude od roku 2016 podporovať **vytváranie sietí mladých podnikateľov v oblasti kreatívneho a kultúrneho priemyslu z EÚ a tretích krajín**. Platforma zahŕňa služby ako odborné vedenie, činnosti

³⁵ <http://www.enpi-info.eu/medportal/news/latest/45210/MedFilm:-Call-for-proposals-to-promote-development-of-film-industry-in-Southern-Mediterranean>.

³⁶ Veľmi dobrým príkladom sú európske hlavné mestá kultúry: odhaduje sa, že každé euro z verejných prostriedkov investované napríklad v Lille vo Francúzsku v roku 2004 vygenerovalo 8 EUR pre miestne hospodárstvo.

³⁷ <http://www.asef.org/>.

³⁸ http://ec.europa.eu/culture/news/2016/0405-european-network-creative-hubs_en.htm.

partnerského učenia, konferencie o konkrétnych témach, študijné pobyty a stretnutia s potenciálnymi investormi na celom svete³⁹.

- **Podnikanie a rozvoj zručností:** Európska nadácia pre odborné vzdelávanie⁴⁰ bude naďalej pracovať na rozvoji zručností pre kultúrny a kreatívny priemysel. Cieľom programu AKT Kultúry+ je budovať kapacity odborníkov v sektore kultúry v krajinách AKT⁴¹. Cieľom EÚ je posilniť trhové príležitosti pre tovary a služby kultúrneho charakteru, podporiť inovácie a nové povolania v oblasti moderných technológií a zároveň podporiť odbornú prípravu odborníkov z kreatívnych sektorov.
- **Podpora európskych malých a stredných podnikov (MSP):** Komisia môže napríklad v rámci programov Gateway, ktoré sa začali v roku 2016, podporovať kreatívne malé a stredné podniky v Južnej Kórei a juhovýchodnej Ázii prostredníctvom obchodných misií a podporných služieb vrátane odborného vedenia či logistickej a finančnej podpory.
- **Štruktúrované rámce územnej spolupráce:** existuje viacero príkladov toho, ako môže kultúra spájať rôznorodé regióny, prispievať k udržateľnému cestovnému ruchu, zachovávať životné prostredie a podporovať energetickú efektívnosť⁴². Vo všetkých stratégiách sa kultúra považuje za investíciu do rastu a zamestnanosti, ako aj za pilier hospodárskej činnosti v rámci cieľa Európskej územnej spolupráce.

c) Podpora úlohy miestnych orgánov v partnerských krajinách

Zo správy o európskych hlavných mestách kultúry a svetových mestách kultúry z roku 2015⁴³ vyplývajú vynikajúce výsledky – z hľadiska rastu a sociálnej súdržnosti – v prípade miest a iných miestnych orgánov, ktoré investujú do kultúry. Spoločné výskumné centrum Komisie vytvára nástroj na monitorovanie kultúrnych a kreatívnych iniciatív na mestskej úrovni, ktorý podporí cielenejšie investície a poučenie sa z najlepších postupov. V nedávnej externej štúdií, v ktorej sa mapujú súčasné a budúce kultúrne činnosti pre rozvoj⁴⁴, sa potvrdilo, že kultúrne činnosti zvyšujú dynamiku miestneho rozvoja, v neposlednom rade aj vo vidieckych oblastiach, kde tradičné zručnosti a umenia môžu pomáhať pri zmierňovaní chudoby.

Prístup EÚ k trvalo udržateľnému rozvoju miest uznáva ústrednú úlohu kultúry a dostupnosť verejných priestorov pre všetkých občanov považuje za zásadnú. Napríklad v krajinách Latinskej Ameriky EÚ podporila šírenie audiovizuálnych programov s cieľom riešiť sociálne problémy vyplývajúce z rozdielov v urbanizovaných regiónoch. Afrika je zas príkladom toho, ako umenie a architektúra môžu zabezpečiť inkluzívnosť a udržateľnosť rozvoja miest⁴⁵.

- **Inovatívne partnerstvá:** táto iniciatíva s miestnymi orgánmi financovaná v rámci nástroja financovania rozvojovej spolupráce (DCI) je osobitne zameraná na najmenej rozvinuté krajiny vrátane krehkých demokratických prostredí alebo krajín, v ktorých sú ohrozené kultúrne práva. Cieľom ďalšieho projektu v rámci viacročného orientačného programu pre Latinskú Ameriku je posilniť úlohu kultúry a umenia pri podpore sociálnej

³⁹ http://ec.europa.eu/culture/calls/general/2015-eac-s11_en.htm.

⁴⁰ www.etf.europa.eu/.

⁴¹ Tento podporný program v rámci krajín AKT je financovaný z Európskeho rozvojového fondu (ERF): <http://www.acpculturesplus.eu/?lang=uk>.

⁴² Patria sem: stratégia EÚ pre región Baltského mora (EUSBR) z 10. júna 2009, KOM(2009) 248; stratégia EÚ pre podunajskú oblasť (EUSDR) z 8. decembra 2010, KOM(2010) 715; Akčný plán námornej stratégie v oblasti Atlantického oceánu – Ako dosiahnuť inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast, 13. mája 2013, COM(2013) 279; stratégia EÚ pre región Jadranského a Iónskeho mora (EUSAIR) zo 17. júna 2014, COM(2014) 357 a stratégia EÚ pre alpský región (EUSALP) z 28. júla 2015, COM(2015) 366.

⁴³ http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en.htm a <http://www.worldcitiescultureforum.com/publications>.

⁴⁴ V štúdií sa uvádzajú najmä návrhy pre program Celosvetové verejné statky a problémy (30 miliónov).

⁴⁵ Projekt EÚ a Africkej únie s názvom „Visionary Africa“ (Vizionárska Afrika).

súdržnosti v mestách Latinskej Ameriky. Projekt uľahčuje výmenu a spoločné opatrenia medzi EÚ a Latinskou Amerikou na lepšiu integráciu kultúrnych politík a iniciatív v stratégiách mestského rozvoja, a to na základe úspešných projektov podporujúcich sociálnu súdržnosť.

- **Podpora družobných partnerstiev miest v kultúrnej oblasti:** Komisia podporuje úlohu miest ako centier inovácie a najlepších postupov prostredníctvom družobných partnerstiev miest a kultúrnych lokalít, ktoré majú podobné sociálne, hospodárske a environmentálne problémy, na preskúmanie možností ďalšieho rozvoja. Komisia plánuje začať regionálne programy s Latinskou Amerikou [najmä so Spoločenstvom štátov Latinskej Ameriky a Karibiku (CELAC)], s cieľom podporiť sociálnu súdržnosť prostredníctvom kultúry a umenia vo veľkých mestách⁴⁶.
- **Výmena skúseností európskych hlavných miest kultúry:** Komisia sa s partnerskými krajinami podelí o skúsenosti z európskych hlavných miest kultúry, ktoré posilňujú kultúrne dedičstvo, a tým podporujú miestny a regionálny rozvoj.
- **Mestské stratégie v historických mestách:** sú financované v rámci nástroja európskeho susedstva (ENI) a EÚ prostredníctvom nich podporuje obce pri rozvoji mestských stratégií na obnovu historických miest.

3.2. Podpora kultúry a medzikultúrneho dialógu v rámci mierových vzťahov medzi komunitami

Medzikultúrny dialóg vrátane medzináboženského dialógu môže pomôcť pri podpore budovania spravodlivých, mierových a inkluzívnych spoločností, ktoré oceňujú hodnoty kultúrnej rozmanitosti a dodržiavania ľudských práv. Vytvorením spoločného základu a priaznivého prostredia pre ďalšie výmeny môže medzikultúrny dialóg zmierniť napätie, zabrániť vystupňovaniu kríz, podporovať národné zmierenie a podporovať nové argumentácie na boj proti radikalizácii. V tomto oddiele sa načrtáva spôsob, akým EÚ môže priamo podporovať medzikultúrny dialóg prostredníctvom medzinárodných projektov spolupráce v oblasti kultúry, spoločnej tvorby, výmen medzi ľuďmi, spoločenskej diskusie a budovania mieru.

a) Podpora spolupráce medzi kultúrnymi subjektmi

Spolupráca, dialóg a mobilita medzi kultúrnymi subjektmi a umelcami sú kľúčovými aspektmi medzikultúrneho dialógu. Prostredníctvom pohybu umeleckých diel a kultúrnej tvorby medzi krajinami sa šíria nové myšlienky, vytvárajú sa priame a nepriame väzby a podporujú sa inovácie. Posilnená spolupráca v oblasti kultúry s partnermi EÚ môže pomôcť otvoriť „európsky kultúrny priestor“ pre nových partnerov a cieľové skupiny v oblasti kultúry.

- **Podpora účasti v rámci programu Kreatívna Európa:** hoci sa už môžu zapojiť všetky krajiny zapojené do procesu rozširovania, Komisia vyzýva všetky krajiny európskej susedskej politiky na účasť v programe Kreatívna Európa (Gruzínsko, Moldavsko a Ukrajina sa už zapojili)⁴⁷. Program Kreatívna Európa umožňuje subjektom z krajín európskej susedskej politiky pôsobiacim v kultúrnom a kreatívnom priemysle

⁴⁶ „Kultúra a umenie podporujú sociálnu súdržnosť v mestách Latinskej Ameriky“.

⁴⁷ Na to, aby sa krajina mohla plne zapojiť do podprogramu MEDIA, musí spĺňať požiadavky stanovené v smernici o audiovizuálnych mediálnych službách.

spolupracovať s kolegami z celej Európy a získať prístup k finančným prostriedkom na projekty spolupráce a zapojiť sa do európskych kultúrnych sietí.

- **Podpora kultúry v rámci Východného partnerstva:** po úspechu programu I, ktorý prebiehal v rokoch 2011 – 2015 sa v rámci programu Východného partnerstva v oblasti kultúry II (za účasti Arménska, Azerbajdžanu, Bieloruska, Gruzínska, Moldavska a Ukrajiny) môžu ďalej rozvíjať zručnosti a schopnosti kultúrnych subjektov počas trojročného obdobia. Pomocou neho sa vyvíja úsilie na podporu regionálnych iniciatív, ktorými kultúra prispieva k hospodárskemu rozvoju, sociálnemu začleneniu, riešeniu konfliktov a medzikultúrnemu dialógu.
- **Podpora nadácie Anny Lindhovej:** nadácia Anny Lindhovej a jej siete s viac ako 4 000 organizáciami občianskej spoločnosti v 42 krajinách Únie pre Stredozemie využíva výhody politickej podpory EÚ a nástrojov na propagáciu kultúrnej výmeny.

b) Podpora budovania mieru prostredníctvom medzikultúrneho dialógu

Medzikultúrny dialóg je dôležitým nástrojom na predchádzanie konfliktom a podporu zmierenia a vzájomného porozumenia v spoločnostiach po skončení konfliktu. EÚ podporuje pragmatickú spoluprácu a medzikultúrny dialóg medzi rôznymi kultúrami a spoločnosťami. Podporuje tiež proces zmierenia medzi národmi a menšinami. Mimoriadne úspešné príklady sú pokrok Bosny a Hercegoviny na ceste k integrácii do EÚ a pragmatické dohody dosiahnuté v rámci dialógu medzi Belehradom a Prištinou.

- **Nástroj na podporu stability a mieru** – EÚ zintenzívni podporu medzikultúrneho dialógu v situáciách pred konfliktom a po jeho skončení.
- **Medzikultúrny dialóg mládeže:** EÚ uľahčí medzikultúrny dialóg medzi mládežníckymi organizáciami v Európe a inde (napríklad aj prostredníctvom programov, ako sú štipendiá na podporu občianskej spoločnosti v susedstve). EÚ podporí predovšetkým druhú fázu programu Young Arab Voices (Mladé arabské hlasy – teraz rozšírený o európsko-stredozemský región) s cieľom prehĺbiť dialóg medzi mladými vedúcimi pracovníkmi a zástupcami občianskej spoločnosti a bojovať proti extrémizmu a násilnej radikalizácii.
- **Odborná príprava pre pozorovateľov volebných pozorovateľských misií a personálu nasadeného v civilných stabilizačných misiách:** na zabezpečenie úplnej informovanosti o prevládajúcich miestnych kultúrnych citlivých otázkach sa budú poskytovať kurzy odbornej prípravy.
- **Podpora kultúrnych práv:** vrátane miestnej identity, práv domorodého obyvateľstva, ako aj úlohy obhajcov kultúrnych práv, v súlade s Medzinárodným paktom o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach⁴⁸, vrátane práv domorodého obyvateľstva vymedzených v Deklarácii OSN o právach pôvodného obyvateľstva (UNDRIP)⁴⁹.

3.3 Posilňovanie spolupráce v oblasti kultúrneho dedičstva

Kultúrne dedičstvo je dôležitým prejavom kultúrnej rozmanitosti, ktorú treba chrániť. Obnova a podpora kultúrneho dedičstva priťahuje cestovný ruch a podporuje hospodársky rast.

⁴⁸ <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>.

⁴⁹ http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_en.pdf.

Spolupráca v oblasti kultúrneho dedičstva zohráva dôležitú úlohu v medzinárodných vzťahoch a v rozvojových politikách, ako je uvedené v oznámení Komisie: „Na ceste k integrovanému prístupu ku kultúrnemu dedičstvu Európy“⁵⁰. Vzhľadom na rastúci globálny dopyt po odborných znalostiach a na skutočnosť, že mnohé členské štáty sú ochotné podeliť sa o svoje poznatky, existujú príležitosti pre spoločné akcie s partnerskými krajinami na rozvoj udržateľných stratégií na ochranu kultúrneho dedičstva prostredníctvom odbornej prípravy, rozvoja zručností a prenosu poznatkov.

Kultúrne dedičstvo je krehké a často ho ohrozujú prírodné katastrofy, ničenie zo strany človeka, ako sú vojny, neviazané rabovanie a plienenie, ktoré je v niektorých prípadoch motivované násilím založeným na náboženskom fanatizme. Ukradnuté artefakty sa často predávajú a príjmy pochádzajúce z týchto transakcií sa môžu použiť na podporu teroristických činností: tým sa ochudobňuje svetové kultúrne dedičstvo. EÚ prijala reštriktívne opatrenia voči Sýrii a transponovala sankcie OSN voči ISIL/Dá'iš a al-Káide, ako aj sankčný režim OSN pre Irak: patrí sem zákaz nelegálneho obchodu s kultúrnymi a archeologickými artefaktmi⁵¹.

- **Výskum v oblasti kultúrneho dedičstva:** v rámci programu Horizont 2020 sa podporuje výskum a inovácie zamerané na činnosti v oblasti kultúrneho dedičstva prostredníctvom nadnárodných, interdisciplinárnych projektov so zapojením miestnych a regionálnych orgánov, podnikov a občianskej spoločnosti, s cieľom nájsť nové riešenia zamerané na zachovanie a správu kultúrneho dedičstva v Európe, ktoré ohrozuje zmena klímy. Účasť krajín mimo EÚ je vítaná.
- **Boj proti obchodovaniu s kultúrnym dedičstvom:** Komisia plánuje vypracovať legislatívny návrh na reguláciu dovozu tovaru kultúrneho charakteru do EÚ na základe výsledkov nedávno zadanej štúdie, ktorej cieľom je určiť nedostatky vo vnútroštátnych právnych predpisoch. Komisia zváži širšie reakcie na boj proti finančným prostriedkom teroristov, ktoré získavajú prostredníctvom nezákonného obchodovania s tovarom kultúrneho charakteru – bez ohľadu na krajinu pôvodu. Potenciálne opatrenia zahŕňajú zavedenie systému udeľovania osvedčení pre dovoz tovaru kultúrneho charakteru do EÚ spolu s usmerneniami pre zainteresované strany, akými sú napríklad múzeá a trh s umením⁵². EÚ plánuje podporiť odbornú prípravu colných úradníkov pri hraničných kontrolách s cieľom posilniť včasné odhaľovanie odcudzených artefaktov a podnietiť spoluprácu medzi odborníkmi na trhu s umením v boji proti nezákonnému obchodovaniu. EÚ tiež posilní spoluprácu s partnerskými krajinami na účely boja proti obchodovaniu s tovarom kultúrneho charakteru.
- **Ochrana kultúrneho dedičstva:** Komisia bude pod vedením UNESCO prispievať k medzinárodnému úsiliu o zriadenie mechanizmu rýchlej reakcie na ochranu kultúrneho dedičstva. Komisia bude tiež zdieľať s organizáciou UNESCO, okrem iného prostredníctvom služby riadenia mimoriadnych situácií Copernicus, satelitné snímky lokalít kultúrneho dedičstva ohrozených s cieľom vyhodnotiť škody a plánovať možnú obnovu. EÚ poskytne odborné poznatky na posúdenie rozsahu škôd na kultúrnom dedičstve ako súčasť opatrení na obnovu po katastrofe alebo po

⁵⁰ COM(2014) 477 final.

⁵¹ EÚ transponovala sankčný režim BR OSN voči ISIL (Dá'iš) a al-Káide (ako sa uvádza v rezolúcii BR OSN č. 1267) a následné rezolúcie vrátane rezolúcie BR OSN č. 2253 (2015). Keďže archeologické artefakty sa považujú za hospodárske zdroje pre ISIL/Dá'iš, nákup týchto položiek od ISIL/Dá'iš je nezákonný. Rada transponovala sankčný režim OSN voči Iraku (ktorý obsahuje zákaz obchodovania s nezákonne vyvezenými archeologickými artefaktmi) a prispôbila autonómny režim sankcií EÚ a reštriktívne opatrenia voči Sýrii s cieľom špecificky zahrnúť zákaz obchodovania s archeologickými artefaktmi, ktoré boli nezákonne vyvezené zo Sýrie.

⁵² Akčný plán na posilnenie boja proti financovaniu terorizmu, COM(2016) 50/2.

skončení konfliktu. Regionálny trustový fond EÚ zriadený v reakcii na krízu v Sýrii takisto prispeje k ochrane kultúrneho dedičstva a podpore kultúrnej rozmanitosti.

4. STRATEGICKÝ PRÍSTUP EÚ KU KULTÚRNEJ DIPLOMACII

Na posilnenie úspešnej spolupráce s partnerskými krajinami v troch navrhovaných pracovných okruhoch je dôležité, aby príslušné zainteresované strany EÚ spojili svoje sily s cieľom zabezpečiť komplementárnosť a synergie. To zahŕňa verejnú správu na všetkých úrovniach, miestne kultúrne organizácie a občiansku spoločnosť, Komisiu a vysokú predstaviteľku (prostredníctvom delegácií EÚ v tretích krajinách), členské štáty a ich kultúrne inštitúty⁵³. V oznámení o kultúre z roku 2007 sa obhajovala otvorená metóda koordinácie (OMK) v oblasti kultúry ako ľahký, ale štruktúrovaný spôsob pre členské štáty EÚ na spoluprácu na európskej úrovni⁵⁴. Skupina odborníkov z členských štátov, ktorej spolupredsedať Komisia a Európska služba pre vonkajšiu činnosť, v roku 2012 preskúmala vypracovanie strategického prístupu ku kultúre v rámci vonkajších vzťahov EÚ. V správe skupiny odborníkov sa vyzdvihol prínos kultúrnej angažovanosti EÚ s partnerskými krajinami prostredníctvom nových, strategických spôsobov spolupráce s členskými štátmi⁵⁵. Európsky parlament následne začal prípravnú akciu „Kultúra vo vonkajších vzťahoch EÚ“, ktorá podporuje „inteligentnú komplementárnosť“ založenú na vzájomne dohodnutej spolupráci medzi členskými štátmi, najmä prostredníctvom ich kultúrnych inštitútov a pridelencom v zahraničí, ako aj občianskej spoločnosti⁵⁶. ESVČ má v súčasnosti 139 delegácií a úradov EÚ pôsobiacich na celom svete, ktoré zastupujú EÚ a jej občanov na celom svete. Potenciál na spoluprácu a koordináciu na posilňovanie kultúrnej diplomacie EÚ je značný.

a) Posilnená spolupráca EÚ

Zjednotený prístup by európskym subjektom umožnil združovať zdroje a dosiahnuť úspory z rozsahu prostredníctvom spolupráce v krajinách mimo EÚ. V nedávnej štúdii Európskeho parlamentu sa preukázalo, koľko výhod prináša úzka spolupráca delegáciám EÚ, kultúrnym inštitútom a zoskupeniam EUNIC⁵⁷: spoločné projekty sú menej rizikové, majú väčší vplyv a sú viditeľnejšie a príležitosti na vzdelávanie sú kvalitnejšie⁵⁸.

- **Platforma kultúrnej diplomacie:** bola zriadená vo februári 2016 a je financovaná z nástroja partnerstva (PI). Prevádzkuje ju konzorcium kultúrnych inštitútov členských štátov a ďalších partnerov⁵⁹. Bude vydávať odporúčania týkajúce sa politiky v oblasti kultúry, podporovať vytváranie sietí, vykonávať činnosti so zainteresovanými stranami z oblasti kultúry, členskými štátmi a delegáciami EÚ, rozvíjať programy odbornej prípravy pre vedenie v oblasti kultúry a prispievať k rozvoju medzinárodných kultúrnych vzťahov EÚ.

⁵³ Nedávny príklad v Tunisku preukazuje úzku spoluprácu medzi delegáciou EÚ, kultúrnym inštitútom členského štátu a miestnymi orgánmi: komisia začala program s rozpočtom 10 miliónov EUR na posilnenie audiovizuálneho a mediálneho sektora v Tunisku. Ďalší projekt v hodnote 4 miliónov EUR riadený delegáciou EÚ s podporou Britskej rady (British Council) sa začne v priebehu tohto roka a bude slúžiť na podporu kultúrnej angažovanosti na miestnej úrovni.

⁵⁴ Od roku 2008 skupiny OMK spolupracovali na otázkach, ako sú: kultúrny a kreatívny priemysel (vrátane nových obchodných modelov a stratégií vývozu); mobilita umelcov a odborníkov v oblasti kultúry; mobilita umeleckých diel; zlepšovanie prístupu ku kultúre prostredníctvom digitálnych médií.

⁵⁵ Správa bola tiež základom diskusie ministrov kultúry z EÚ o kultúre ako nástroji tzv. mäkkej politiky, ktorá sa konala 17. mája 2013.

⁵⁶ <http://cultureinexternalrelations.eu/>.

⁵⁷ EUNIC (sieť národných kultúrnych inštitútov Európskej únie) je zastrešujúca sieť. Medzi jej členov patrí 34 kultúrnych inštitútov z 28 krajín a 100 zoskupení z celého sveta. <http://www.eunic-online.eu/>.

⁵⁸ Štúdia Európskeho parlamentu – Európske kultúrne inštitúty v zahraničí, január 2016.

⁵⁹ ESVČ a Komisia sú členmi riadiaceho výboru. Pozri http://ec.europa.eu/dgs/fpi/announcements/news/20160401_1_en.htm.

- **Posilnená spolupráca s kultúrnymi inštitútmi:** po konzultáciách so všetkými príslušnými zainteresovanými stranami Komisia neskôr v tomto roku navrhne nový typ partnerstva medzi ESVČ, útvarmi Komisie, národnými kultúrnymi inštitútmi a ich zastrešujúcou organizáciou (ak to mandáty umožňujú), v ktorom sa stanovia zásady celoeurópskej spolupráce a základné hodnoty.
- **Posilnená úloha delegácií EÚ:** delegácie budú slúžiť ako miestne platformy pre kultúrne inštitúty a iné zainteresované strany pri uľahčovaní koordinácie a spolupráce. Delegácie EÚ môžu pomôcť určiť miestne potreby a príležitosti, zabezpečiť, aby činnosti zodpovedali kontextu miestnej kultúry a zároveň slúžiť ako strategické ciele EÚ. **Kontaktné miesta** pre kultúru v hlavných delegáciách EÚ budú šíriť najlepšie postupy a zamestnancom poskytnú odbornú prípravu zameranú na kultúrny rozmer rozvoja a vonkajších vzťahov.
- **Zriadenie európskych kultúrnych domov:** tieto domy by boli založené na partnerstve medzi EÚ a príslušnou partnerskou krajinou a kultúrnym inštitútom a ostatným zainteresovaným stranám by umožňovali stretávať sa a poskytovať služby miestnemu obyvateľstvu, zapájať sa do spoločných projektov a ponúkať štipendiá, kultúrne a vzdelávacie výmeny.
- **Podpora aktívnej občianskej spoločnosti:** mnohé zainteresované strany (napr. občianske spoločnosti, umelci, kultúrne organizácie, miestne organizácie) sú zapojené do kultúrnych vzťahov medzi EÚ a tretími krajinami. V dvojstranných vzťahoch a príslušných tematických programoch sa EÚ preto bude snažiť posilniť svoju podporu pre organizácie občianskej spoločnosti pôsobiace v oblasti kultúry v partnerských krajinách s cieľom budovať ich kapacity a uľahčovať výmeny.
- **Spoločné kultúrne podujatia EÚ:** podpora spoločných európskych kultúrnych činností je vynikajúcim spôsobom na zvýšenie viditeľnosti EÚ v tretích krajinách. V nadväznosti na štúdiu zverejnenú v roku 2015 sa v roku 2017 v rámci novej činnosti PI pre globálnu verejnú diplomáciu začne nový dvojročný program s rozpočtom 1,5 milióna EUR na organizáciu filmových festivalov EÚ súdržnejším a strategickejšim spôsobom⁶⁰. V súčasnosti je do organizácie filmových festivalov a iných činností, ako je Európsky deň jazykov, s rôznymi úrovňami spolupráce zo strany národných kultúrnych inštitútov zapojených 75 delegácií EÚ.
- **Zameranie na strategických partnerov:** mnohí zo strategických partnerov EÚ majú silné stratégie kultúrnej diplomacie⁶¹ a EÚ má silnú kultúrnu spoluprácu s viacerými partnermi. V roku 2013 sa zriadila Euro-americká kultúrna nadácia⁶² na poskytovanie štruktúrovanejšieho financovania pre kultúrne programy EÚ a na posilnenie kultúrnych väzieb medzi USA a EÚ (vrátane delegácie a členských štátov). V Južnej Afrike EÚ podporuje mladých umelcov, producentov v oblasti audiovizuálnych médií, hudobníkov a športovcov. Dvojstranné vzťahy s Čínou zahŕňajú medzilidský rozmer už od roku 2012⁶³.

b) Medzikultúrne výmeny študentov, výskumných pracovníkov a absolventov

⁶⁰ <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/european-film-festivals-unique-opportunity-eu-cultural-diplomacy>.

⁶¹ Ako príklad možno uviesť Čínu, Japonsko („Cool Japan“) a Južnú Kóreu (kórejská nová vlna „Hallyu“).

⁶² <http://e-acf.org/>.

⁶³ http://ec.europa.eu/education/international-cooperation/china_en.htm.

Programy EÚ v oblasti mobility a spolupráce medzi univerzitami sú neoceniteľným nástrojom pri vytváraní trvalých akademických a kultúrnych väzieb a zároveň propagujú EÚ v partnerských krajinách. Podľa prieskumu z roku 2014⁶⁴, ktorý vykonala Výkonná agentúra pre vzdelávanie, audiovizuálny sektor a kultúru (EACEA), 54 % študentov a zamestnancov, ktorí využili mobilitu v rámci programu Erasmus Mundus zhodnotilo, že táto skúsenosť mala najväčší vplyv na ich medzikultúrne zručnosti a schopnosti.

Pri medzinárodnej spolupráci sa používa univerzálny jazyk vedy s cieľom zachovať otvorené komunikačné kanály a umožniť výskumným pracovníkom výmenu názorov bez ohľadu na ich kultúrny, národnostný alebo náboženský pôvod. Horizont 2020, najväčší multilaterálny program pre výskum a inovácie na svete, financuje výskum a inovácie týkajúce sa kultúrnych vzťahov, vedeckej diplomacie a kultúrneho dedičstva. Program Horizont 2020 takisto pomáha partnerským krajinám maximalizovať prínos vzdelávania pre rast, sociálnu stabilitu a rozvoj.

Výmeny mládeže, Európska dobrovoľnícka služba⁶⁵, odborná príprava mladých ľudí a pracovníkov s mládežou, ako aj vytváranie sietí medzi nimi, zahŕňajú mobilitu pre mladých ľudí medzi EÚ a susednými krajinami. V roku 2015 sa viac ako 33 000 mladých ľudí a pracovníkov s mládežou zapojilo do týchto spoločných činností, pričom približne 40 % bolo zo susedných krajín. Komisia prostredníctvom skupiny na vysokej úrovni, ktorá má svoju správu predložiť v júni 2016, skúma, ako môže spolupráca v oblasti športu prispieť k medzinárodným vzťahom.

- **Podpora mobility výskumných pracovníkov:** prostredníctvom akcií Marie Curie-Sklodowska EÚ plánuje v rokoch 2014 – 2020 financovať 65 000 výskumných pracovníkov. Tento počet zahŕňa 25 000 doktorandov a do roku 2020 umožní 15 000 výskumným pracovníkom z oblastí mimo Európy začať alebo uskutočňovať svoju kariéru v Európe.
- **Výmena študentov a zamestnancova nové spoločné projekty:** EÚ má v úmysle financovať viac než 150 000 štipendií pre študentov a pracovníkov v Európe a ostatných častiach sveta v rokoch 2014 – 2020. Bude financovať približne 1 000 spoločných projektov so zapojením univerzít a mládežníckych organizácií v EÚ a mimo nej v rokoch 2014 – 2020⁶⁶.
- **Siete absolventov a štúdií EÚ:** Komisia podporí zriadenie skupín pre absolventov programu Erasmus+ v partnerských krajinách a spoluprácu medzi týmito skupinami a delegáciou EÚ. Spojí úsilie o tvorbu sietí na vnútroštátnej a európskej úrovni a podporí integráciu centier EÚ v 450 centrách excelentnosti Jeana Monneta, ako aj tvorbu sietí medzi nimi. Do štúdií EÚ sa každý rok na celom svete zapojí viac než 250 000 študentov prostredníctvom vzdelávacích a osvetových činností.

5. ZÁVERY

Celosvetová kultúrna scéna sa počas posledných desaťročí rýchlo mení. Dopyt po výmenách a medzikultúrnej spolupráci sa zvýšil spoločne s digitálnou revolúciou. Vo svete, ktorý čelí mnohým problémom a konfliktom, má kultúra veľký potenciál prekonávať rozpory, posilňovať nestabilné spoločnosti a zlepšovať medzinárodné vzťahy. Európa je vo svete

⁶⁴ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/more_info/evaluations/docs/education/mundus2012-summary_en.pdf.

⁶⁵ https://europa.eu/youth/EU/voluntary-activities/european-voluntary-service_sk.

⁶⁶ <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/>.

vnímaná ako kontinent bohatý na kultúrne dedičstvo a živé tvorivé sily. Kultúra by preto mala byť integrálnou súčasťou vonkajších akcií Európskej únie.

V tomto spoločnom oznámení sa navrhujú tri piliere na zintenzívnenie práce na stratégii EÚ pre medzinárodné vzťahy v oblasti kultúry. Po prvé, cieľom navrhovaných usmerňujúcich zásad pre akcie EÚ je zabezpečiť, aby akcie EÚ v tejto oblasti podporovali ľudské práva, rozmanitosť a medzikultúrny dialóg a zároveň rešpektovali subsidiaritu a komplementárnosť a zachovávali súdržnosť politík presadzovaním kultúry v rámci existujúcich rámcov partnerstva. V druhom pilieri sa navrhujú tri hlavné línie s cieľom umožniť zameranie na podporu kultúrnej spolupráce s partnerskými krajinami vrátane: i) podpory kultúry ako hnacieho motora sociálneho a hospodárskeho rozvoja; ii) podpory kultúry a medzikultúrneho dialógu v rámci mierových vzťahov medzi komunitami; iii) posilňovania spolupráce v oblasti kultúrneho dedičstva. V treťom pilieri sa navrhuje strategický prístup EÚ ku kultúrnej diplomacii: vrátane posilnenej európskej spolupráce (najmä medzi členskými štátmi EÚ a delegáciami EÚ) a medzikultúrneho dialógu na podporu rozmanitých kultúr EÚ.

Budovaním na uvedených troch pilieroch navrhnutých ako súčasť stratégie EÚ pre medzinárodné vzťahy v oblasti kultúry, sa pomôže pri ďalšom vytváraní komunikačných kanálov medzi národmi a spoločnosťami. Napomôže to vytvorenie prostredia umožňujúceho ďalší rozvoj kultúrneho a kreatívneho priemyslu, čo prispeje k tvorbe rastu a zamestnanosti. Posilní sa ochrana a propagácia kultúrneho dedičstva, bude sa stimulovať medzikultúrny dialóg a budovanie mieru, podporí sa kultúrna tvorba a cestovný ruch ako hnacie sily rozvoja a hospodárskeho rastu a využije sa vzdelávanie, výskum a veda na dialóg a výmenu informácií. Tieto činnosti by mali prispieť k tomu, aby sa Európska únia stala silnejším globálnym aktérom, lepším medzinárodným partnerom a silnejším prispievateľom k udržateľnému rastu, budovaniu mieru a vzájomnému porozumeniu.